

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГЕНТІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Наталія Заслоцька¹

¹ аспірантка Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-9390-9621>, e-mail: zaslotskaya@gmail.com

Реферат:

Актуальність: туристична галузь є однією з тих, що потребує відновлення для забезпечення сприяння економічному відродженню країни. Саме тому зростає потреба у підготовці агентів з організації туризму, які володіють правовими знаннями необхідними для надання якісних туристичних послуг, здатних діяти у професійних ситуація відповідно до сучасних норм і законів.

Мета: на основі аналізу зарубіжних і вітчизняних джерел визначити сутність поняття «правова компетентність майбутніх агентів з організації туризму».

Методи: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; порівняльний аналіз та систематизація – для узагальнення теоретичних матеріалів і конкретизації базових понять дослідження.

Результати: проаналізовано зарубіжні та вітчизняні джерела з проблеми дослідження; сформульовано та обґрунтовано сутність поняття «правова компетентність майбутніх агентів з організації туризму».

Висновки: проаналізовано наукові, навчальні, виробничо-практичні і довідкові видання з проблеми дослідження правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму; на основі аналізу сформульовано визначення «правова компетентність майбутніх агентів з організації туризму» як інтегративне утворення особистості, що характеризується розвиненою правосвідомістю та правоосвіченістю, ціннісним ставленням до права, комунікативними здібностями й особистісними якостями, що визначають їхню здатність та готовність здійснювати комплекс туристичних послуг у межах норм права; з'ясовано, що в сучасному науково-освітньому просторі немає єдиної думки щодо вдосконалення процесу формування правової компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі; перспективами подальших досліджень є пошук та розробка підходів і моделі формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму в закладах професійної освіти з урахуванням вітчизняної та закордонної практики.

Ключові слова: агент з організації туризму, правова компетентність, правова свідомість, професійний розвиток, заклади професійної (професійно-технічної) освіти.

Вступ. Сучасні заклади професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) туристичної галузі поставлені перед необхідністю підготовки фахівців, здатних забезпечити швидке відновлення зруйнованої війною туристичної сфери. У Плані відновлення України (2022) визначається, що одним зі стратегічних напрямків є продовження розпочатих реформ в освіті, спрямованих на розвиток і посилення людського потенціалу країни та підготовку кваліфікованих фахівців. Виходячи з цього, заклади П(ПТ)О повинні сформувати в здобувачів освіти такий рівень знань, умінь і навичок, який забезпечив би

їх конкурентоспроможність на ринку праці, працевлаштування за фахом, здатність надавати туристичні послуги європейського рівня.

Туристичні відносини розглядаються як вид суспільних відносин, урегульованих правовими нормами, що виникають між суб'єктами туристичної діяльності з приводу реалізації туристичного продукту, тому досягнення бажаної якості підготовки майбутніх агентів з організації туризму у закладах П(ПТ)О потребує вдосконалення методик викладання та технологій формування правової компетентності.

Джерела. Проблема компетентнісного підходу в освіті широко досліджується науковцями (Н. Бібік, Є. Божович, В. Болотова, Н. Денисова, В. Краєвський, О. Локшина, В. Луговий, І. Нікощенко, О. Овчарук, О. Поментун, Н. Самарук, О. Савченко, А. Хуторський та ін.), які підкреслюють його інтернаціональний характер. На думку вчених, набуття молоддю знань, умінь і навичок, спрямоване на вдосконалення їхніх компетентностей, сприяє культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності реагувати на запити часу. Дослідженню питань застосування компетентнісного підходу у формуванні майбутніх фахівців присвячені роботи Г. Ібрагімова, В. Байденко, А. Бермус, Ю. Зінковського, Г. Галушак. З основних досліджень варто виокремити роботи В. Болотова, В. Серікова, Л. Дибкової, М. Євтуха, М. Вієвської, О. Овчарук та інших. Проблеми правової компетентності присвячені дослідження Я. Кічук, А. Романової (компетентнісний підхід до правової освіти здобувачів освіти), І. Безукладнікової (формування правової компетентності учнів), Т. Зульфугарзаде, О. Кудряшової (правове навчання економістів).

Актуальність проблеми формування правової компетентності у майбутніх агентів з організації туризму зумовлена низкою наявних суперечностей: між вимоги клієнтів, які очікують від працівників туристичної галузі високого рівня правової компетентності й традиційними підходами у професійній підготовці, орієнтованій на систему загальних уявлень про право.

Мета статті полягає в аналізі зарубіжного й вітчизняного досвіду та вивчення підходів щодо трактування поняття правова компетентність здобувачів освіти взагалі, а також в закладах професійної освіти сфери послуг. Основна увага спрямована на вивчення новітніх теоретико-методологічних підходів формування правової компетентності майбутніх фахівців з організації туризму в закладах професійної освіти.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; порівняльний аналіз та систематизація – для узагальнення теоретичних матеріалів і конкретизації базових понять дослідження.

Результати та обговорення. Закон України «Про освіту» (2017) визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватись, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Ми погоджуємося з дослідницею С. Масліч (2018), яка наголошує, що на рівень обслуговування клієнтів туристичних фірм впливає якість професійної підготовки її працівників. Сьогодні роботодавці зацікавлені у компетентних робітниках, які були б не просто освіченими, а й професійно гнучкими та самостійними у прийнятті рішень. Тому важливим завданням професійної освіти є обов'язкове надання знань, формування умінь і навичок відповідно до галузевих стандартів і освітньо-професійної програми (Любарець, 2019). У багатьох наукових дослідженнях відзначається на необхідності вивчення цього поняття у поєднанні з майбутньою професією. Ми підтримуємо позицію щодо компетентності, наведену в роботі О. Саблук (2019), де автор стверджує, що компетентність можна визначити як обізнаність, грамотність у певній галузі, здатність особи здійснювати певні акти або дії в конкретних умовах.

У сучасній педагогічній науці є різні тлумачення поняття «компетентність». Однак зрозумілого та універсального визначення досі не було сформульовано. Останніми роками компетентність визначали як: спеціально структуровану сукупність знань, умінь, навичок, ставлень, певного досвіду, що набуваються у процесі навчання та особистого пізнавального і життєвого досвіду (Савченко, 2010); здатність особи вирішувати виробничі завдання конкретної організації. Натомість «компетенція» визначалася як: стандарти поведінки, що забезпечують цю здатність (Головань, 2011); якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється в критичний момент внаслідок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у прийнятті адекватних розв'язань нагальної проблеми (Лейко, 2013); інтегрована здатність особистості, що дозволяє здійснювати професійну діяльність у сфері туризму, використовуючи цілісний комплекс знань, умінь і навичок, психологічних особливостей, професійних позицій.

Проаналізувавши наукові підходи Н. Нагорної (2019), можна з'ясувати, що компетентність набувається особистістю у процесі набуття соціального, професійного і життєвого досвіду і ніяк не може бути сформована без отримання необхідних компетенцій, а ефективну реалізацію компетенцій гарантує відповідний рівень компетентності професіонала. Компетентність стосується особи та її здатності якісно виконувати роботу, в тому числі й готовності до дій в нестан-

дартній ситуації (Резунова, 2021). Викладене свідчить про те, що ця готовність обумовлюється особистісними характеристиками людини, наприклад, впливом внутрішніх чинників (досвіду, цінностей). Певні знання, уміння, навички, досвід, особистісні якості, прагнення, готовність і здатність вирішувати проблеми та розв'язувати завдання реальної практичної діяльності – і є компетентністю індивіда. Фахівець бере на себе відповідальність за ефективність своєї роботи, виконуючи її через власну систему цінностей (Коваленко, 2016).

Щоб бути визнаними кваліфікованими працівниками, які готові до міжнародної конкуренції, здобувачі освіти повинні навчитися розвивати себе відповідно до потреб ринку праці та постійно оновлювати свої знання (Kohn, 2020). На нашу думку, дослідниця правильно звертає увагу на бажання та готовність майбутніх спеціалістів покращувати та поновлювати свої знання в галузі правосвідомості та правової компетентності. Без сформованої правової компетентності майбутній спеціаліст не зможе виявити очікувану інтегральну компетентність, що передбачає наявність здатності розв'язувати професійні проблеми та практичні завдання у сфері туризму. Правова компетентність забезпечує розвиток у здобувачів освіти професійно-технічних закладів таких загальних компетентностей як розуміння та осмислення основних світоглядних концепцій і принципів у навчанні й професійній діяльності та соціальну відповідальність. Необхідність зміни підходів до навчання відзначають автори P. Leyland та G. Anthony (2013). Ми підтримуємо думку авторів щодо використання атестації та наставництва, як головного компонента у підвищенні правової компетентності. Дослідники вважають, що досягнення більшої гнучкості правових знань з професії шляхом підготовки здобувачів освіти, здатних працювати в різних соціальних сферах, сприятиме загальному розвитку суспільства та економіки в цілому.

Правова компетентність включає знання, уміння, навички, а також способи їхньої реалізації в професійній діяльності, спілкуванні й саморозвитку особистості. На думку О. Ткачук (2010) під «правовою компетентністю» розуміються глибина і характер поінформованості працівника щодо правових засад професійної діяльності, а також здатність до ефективної реалізації права у своїй практичній діяльності.

В наукових дослідженнях О. Радкевича (2020) та Є. Царьової (2021), визначено, що правова компетентність виявляється в умінні виконувати

конкретну педагогічну діяльність на засадах права, поглибленому знанні нормативних актів та законів; у здатності покладатися на нормативно-правову базу під час викладацької діяльності; у розумінні правових засад діяльності всіх учасників освітнього процесу в закладах професійної освіти та методів правового регулювання їх відносин; у ціннісному ставленні до права як частини педагогічної діяльності; у бажанні та спроможності забезпечувати й запроваджувати правові відносини у фаховій діяльності.

Правова компетентність є основою для формування: спеціальних (фахових) компетентностей (знання й розуміння предметної галузі своєї професії; уміння застосовувати фахові знання на практиці; розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного); здатності працювати в полікультурному середовищі, а тим паче – здатності діяти в правовому полі, керуватися нормами законодавства (Камишнікова, 2017); цілісного інтегративного утворення особистості за всіма ознаками (багатофункціональність, багатовимірність, надпредметність, міждисциплінарність), що зумовлено, з одного боку, винятковістю притаманних праву управлінських функцій, а, з іншого – невід'ємним виявом упродовж усього життя людини, оскільки у процесі взаємодії особистості й суспільства завжди наявні соціально-правові аспекти (Кічук, 2018); сукупності знань, умінь, досвіду, що є своєрідним регулятором поведінки, важливим каналом адаптування колективних надбань суспільства у сфері права (Кравченко, 2020). Підтримую авторку І. Огороднійчук (2019), яка визначила педагогічні умови формування правової компетентності майбутніх інженерів у процесі фахової підготовки та оглянула новітні підходи щодо формування правової компетентності майбутніх інженерів. В цій роботі наведено структуру правової компетентності, що складається з трьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, змістового та діяльнісного.

Цікаво відзначити зарубіжний аспект трактування терміну «правова компетентність». Так, L. Corrias (2011), у контексті означеної дефініції, наголошував на важливості наявності у суб'єкта надання послуг попередньої правової освіти, актуальність якої стає очевидною, коли працівник виконує посадові обов'язки, пов'язані з дотриманням норм права. На думку J. Wegner (2015) правова компетентність – це наявність правових знань, що дозволяють реалізовувати

важливі здібності або навички та робити щось добре або достатньо добре. На нашу думку, важливо підкреслити, що дослідник частково розкрив проблему формування правової компетентності здобувачів освіти під час навчання та в процесі виконання трудових функцій на першому робочому місці.

Важливими є результати дослідження V. Kurki (2017), де правову компетентність визначено в термінах «мінімальної достатності», а її основним способом реалізації є вдосконалення нормативних актів, хоча правові системи допускають і непередбачену реалізацію цієї компетентності. Так, рівень правової компетентності, яким володіє особа, поступово збільшується до досягнення досконалості. З огляду на це, молодь не володіє достатнім рівнем правової компетентності, але у зв'язку із професійним розвитком, зазвичай опановує значними масивами правових компетенцій. Як зауважують дослідники M. Mazhari та S. Marandi (2018) правова компетентність особливо важлива у публічному та приватному праві й має безліч функцій та проявів, особливо під час виконання трудових функцій. На нашу думку, різниця між компетентністю у публічному та приватному праві пов'язана, перш за все, з класичним розмежуванням між публічним та приватним правом. Для глибшого розуміння природи правової компетентності вона має включати: верховенство права, класифікацію правових норм, нормативно-організаційну ієрархію тощо.

В роботі О. Радкевича (2021) досліджено, що рівень правових знань, умінь та навичок їх застосовувати у професійно-педагогічній діяльності викладачів закладів професійної освіти ще не є розвинутим, тому наголошує на необхідності підвищення кваліфікації педагогічних працівників в галузі розвитку правової культури. Таким чином, педагоги будуть мати можливість надавати учням сучасну інформацію щодо правових засад ведення професійної діяльності. В. Радкевич, С. Кравець, Т. Герлянд та інші (2021) у своїй статті розкрили особливості формування професійної компетентності викладачів закладів професійної освіти. Було наведено результати експерименту, який підтвердив, що більшість із викладачів використовують традиційні педагогічні технології та запропоновано звернути увагу на безперервний професійний розвиток педагогів з метою покращення викладання з використанням сучасних педагогічних технологій, які направлені на розвиток професійної компетентності

суб'єктів освітнього процесу. Викладене свідчить, що провідна роль у формуванні професійних компетентностей, в тому числі й правової, належить саме вчителям закладів професійної освіти, які володіють сучасними педагогічними технологіями.

Висновки. Узагальнення вищевказаних наукових досліджень вказує на те, що в освітньому просторі України і зарубіжжя немає єдиного терміну для визначення правової компетентності фахівців з надання туристичних послуг. У всіх літературних джерелах відстежується єдина думка: це наявність правових знань, які сприяють формуванню важливих здібностей або навичок, а також здатність до ефективної реалізації права у своїй практичній діяльності. З огляду на це, пропонуємо розглядати правову компетентність майбутніх агентів з організації туризму в закладах П(ПТ)О як інтегративне утворення особистості, що характеризується розвиненою правосвідомістю та правоосвіченістю, ціннісним ставленням до права, комунікативними здібностями й особистісними якостями, що визначають їхню здатність та готовність здійснювати комплекс туристичних послуг у межах норм права.

Встановлено, що правова компетентність виявляється в умінні виконувати конкретну професійну діяльність, у тому числі у сфері туризму на засадах права, знань нормативних актів і законів, розумінні правових засад та методів регулювання праводносин у професійній діяльності. Крім того, формування правової компетентності не повинно зупинятися після отримання освіти, а мусить продовжуватися в процесі виконання трудових функцій на робочому місці. Головним компонентом у підвищенні правової компетентності є безперервний професійний розвиток педагогів та наставництво, тому важливо звернути увагу на реформу освітніх технологій, які використовуються у вітчизняних закладах П(ПТ)О та втілення новітніх теоретико-методологічних підходів до формування правової компетентності у майбутніх фахівців з організації туризму.

В подальшому дослідженні важливим є пошук та розробка підходів до формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму в закладах П(ПТ)О з урахуванням вітчизняної та зарубіжної практики, а також створення відповідної моделі, яка сприятиме розробленню сучасної освітньої програми для формування достатнього рівня правової компетентності фахівців галузі туризму.

Список посилань

- Головань, М. С. (2011). Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8(18), 224-234.
- План відновлення України: освіта та наука, як фундамент розвитку людського потенціалу (2022, 4 липня) <https://www.urc2022.com/ukraine-recovery-conference-urc-2022>
- Закон України «Про освіту» (2022, 18 грудня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Камишнікова, Г. В. (2017). *Формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму в процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Українська інженерно-педагогічна академія.
- Кічук, Я. (2018). Новітні технології формування правової свідомості сучасної студентської молоді. *IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці*, 48-50.
- Коваленко, Д. (2016). Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*, (1), 69-74.
- Кравченко, Л. М. (2020). Правова культура і компетентність особистості: спільне та відмінне культурологічного і компетентнісного підходів. *Імідж сучасного педагога*, 4 (193), 29-33. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-29-33](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-29-33)
- Лейко, С. В. (2013). Поняття компетенція та компетентність: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*, (4), 128-135.
- Любарець, В. В. (2019). *Формування професійної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійному коледжі*. (Дис. канд. пед. наук). ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».
- Масліч, С. В. (2018). *Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійно-технічних навчальних закладах*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України.
- Нагорна, Н. (2019). Змістова характеристика поняття фахова компетентність. *Педагогічні науки*, 73, 36-42.
- Огороднійчук, І.А. (2019). Новітні підходи щодо формування правової компетентності майбутніх інженерів. *Visnik Universitetu imeni Al'freda Nobelâ: Seriâ Pedagogika i Psihologiâ*, 2, 215-219.
- Радкевич, О. (2020). Модель системи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Професійна педагогіка*, 1(20), 56-63.
- Радкевич, О. (2021). *Теоретичні і методичні основи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти*. Доктор пед. наук. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка.
- Радкевич, В. (2022). Забезпечення інноваційного розвитку професійної освіти України. *Інноваційна професійна освіта*, 1(2), 200.
- Резунова, О.С. (2021). Міжкультурна компетентність як необхідна складова професійної компетентності сучасного фахівця. *Міжнародний науковий журнал Науковий огляд*, 1(73), 28-40.
- Саблук, О.О. (2019). Ієрархія понять «компетентність» та «професійна компетентність» у сучасних дослідженнях. *Pedagogical science*, 1(3), 56-59
- Савченко, О. (2010). Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*, 3. <http://www.intellect-invect.org.ua>
- Ткачук, О.В. (2010). Соціально-правова компетентність: співвідношення наукових категорій. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 14 (2), 28-36.
- Царьова, Є.С. (2021). *Розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти сфери послуг*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України.
- Engineering Council (2013), *UK Standard for Professional Engineering Competence*. London: Engineering Council.
- Mulder, M. (2012). European vocational education and training. In J. P. Wilson (Ed.), *Human resource development: Learning, education and training* (3rd ed.). London: Kogan Page, 155-175.
- Pabian, P. S., & Neely, L. (2021). The Legal Foundation of Student Dismissal in Professional Education Programs. *Journal of Allied Health*, 50(4), 321-327.
- Gustafson, K. L., & Branch, R. M. (2011). *ERIC Clearinghouse on Information and Technology*. Syracuse: NY.
- Billett, S., Harteis, C., & Gruber, H. (Eds.). (2014). *International handbook of research in professional and practice-based learning*, 1383. *Springer International Handbooks of Education*.
- Toshtemirovich, R. Z. (2019). Development of professional competence of educator. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7(10).
- Rzhevskaya, N. (2016). Формування правової компетентності на основі он лайн взаємодії учасників освітнього процесу. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 3-4, 148-153.

Corrias, L. (2011). The passivity of law: competence and constitution in the European Court of Justice. Springer Science & Business Media.

Leyland, P., & Anthony, G. (2013). Textbook on Administrative Law. Oxford University Press

Wegner, J.W. (2015). Contemplating Competence: *Three Meditations*. Val. UL Rev., 50, 675.

Kurki, V. (2017). Legal Competence and Legal Power. *New Essays on the Nature of Rights*, Hart Publishing, Oxford, 31-47.

Mazhari, M., & Marandi, S. (2018). Survey on the legal effects of competence in public law and capacity in private law. *Journal of Civil Law Knowledge*, 7(1), 99-111.

Kohn, N.A. (2020). Online Learning and the Future of Legal Education. KOHN MACRO DRAFT, 70(1).

Radkevych, V., Kravets, S., Herliand, T., Radkevych, O., & Kozak, A. (2021). Modern technologies in the development of professional competence in teachers from professional (vocational) education schools. *Journal of Physics: Conference Series*, 1840, 012041. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012041>.

Переклад і транслітерація

Holovan, M. S. (2011). Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat [Competence and competency: Comparative analysis of understanding]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies]*, 8(18), 224-234, [in Ukrainian].

Plan vidnovlennia Ukrainy: osvita ta nauka, yak fundament rozvytku liudskoho potentsialu [Ukraine's recovery plan: education and science as a foundation for the development of human potential] (2022, 4 July) <https://www.urc2022.com/ukraine-recovery-conference-urc-2022>, [in Ukrainian].

Kamyshnikova, H. V. Formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv hotelnoho hospodarstva ta turyzmu v protsesi profesiinoy pidhotovky. *Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia [Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy]*, [in Ukrainian].

Kichuk, Y. (2018). Novitni tekhnologii formuvannia pravovoi svidomosti suchasnoi studentskoi molodi. [Modern technologies of formation of legal consciousness of modern students' youth], *IV Dunaiski naukovy chytannia: humanitarna osvita v teorii ta praktytsi*, 48-50, [in Ukrainian].

Kovalenko, D. (2016). Profesiino-pravova kompetentnist maibutnoho inzhenera-pedahoha yak rezultat profesiino-pravovoi pidhotovky fakhivtsia. [Professional-legal competence of the future engineer-teacher as a result of professional-legal training of the specialist], *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: pedahohika*, (1), 69-74, [in Ukrainian].

Kravchenko, L. M. (2020). Pravova kultura i kompetentnist osobystosti: spilne ta vidminne kulturolohichnoho i kompetentnisnoho pidkhodiv. [Legal culture and competence of the personality: a common and excellent cultural and competent approach]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 4(193), 29-33. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-29-33](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-29-33), [in Ukrainian].

Leiko, S. V. (2013). Poniattia kompetentsiia ta kompetentnist: teoretychnyi analiz [Concept competence and competency: theoretical analysis]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka [Pedagogical process: theory and practice]*, (4), 128-135, [in Ukrainian].

Liubarets, V. V. (2019). *Formuvannia profesiinoy kompetentnosti maibutnikh ahentiv z orhanizatsii turyzmu u profesiinomu koledzhi [Formation of professional competence of future travel agents in a professional college]*. DVNZ «Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody» [State Higher Educational Institution «Pereiaslav-Khmelnitskyi state pedagogical university named after Hryhoriy Skovoroda»], [in Ukrainian].

Maslich, S.V. (2018). *Formuvannia informatsiino-analitychnoy kompetentnosti maibutnikh ahentiv z orhanizatsii turyzmu u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [Formation of informational and analytical competence of future travel agents in the professional and technical educational institutions]*. Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy [Institute of Vocational and Technical Education of the National Academy of Sciences of Ukraine], [in Ukrainian].

Nahorna, N. (2019). Zmistova kharakterystyka poniattia fakhova kompetentnist [A characteristic of the concept of professional competence]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical science]*, 73, 36-42, [in Ukrainian].

Ohorodniichuk, I.A. (2019). Novitni pidkhody shchodo formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv [Innovative approaches to the formation of legal competence of future engineers] *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia: Serii Pedahohika i psykholohiia [Bulletin of Alfred Nobel University. Pedagogy and psychology series]*, 2, 215-219, [in Ukrainian].

Radkevych, O. (2020). Model systemy rozvytku pravovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoy osvity [Model of the system of legal culture development for teachers of professional education institutions], *Професійна педагогіка [Professional Pedagogics]*, 1(20), 56-63, [in Ukrainian].

Radkevych, O. (2021). *Teoretychni i metodychni osnovy rozvytku pravovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv*

- zakladiv profesiinoi osvity. [Theoretical and methodical bases of development of legal culture of pedagogical workers of professional education institutions]. Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka [Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university], [in Ukrainian].
- Radkevych, V. (2022). Zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku profesiinoi osvity Ukrainy [Ensuring innovative development of professional education in Ukraine]. *Innovatsiina profesiina osvita [Innovative professional education]*, 1(2), 200, [in Ukrainian].
- Rezunova, O. S. (2021). Mizhkulturna kompetentnist yak neobkhidna skladova profesiinoi kompetentnosti suchasnoho fakhivtsia [Intercultural competence as a necessary component of the professional competence of a modern specialist]. *Naukovyi ohliad [Scientific review]*, 1(73), 28-40.
- Sabluk, O.O. (2019). Hierarkhiia poniat «kompetentnist» ta «profesiina kompetentnist» u suchasnykh doslidzhenniakh [The hierarchy of concepts is "competence" and "professional competence" in modern research]. *Pedagogical science*, 1(3), 56-59, [in Ukrainian].
- Savchenko, O. (2010). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni vyshchii shkoli. [Competent approach in modern high school. Pedagogical science: history, theory, practice, trends of development] *Pedahohichna nauka: istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku [Pedagogical science: history, theory, practice, development trends]*, 3. <http://www.intellct-invect.org.ua>, [in Ukrainian].
- Tkachuk, O.V. (2010). Sotsilno-pravova kompetentnist: spivvidnoshennia naukovykh katehori [Legal competence: ratio of scientific categories]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi [Theoretical and methodical problems of education of children and youth]*, 14 (2), 28-36, [in Ukrainian].
- Tsarova, Y.S. (2021). *Rozvytok profesiinoi kompetentnosti maistriv vyrobnychoho navchannia zakladiv profesiinoi osvity sfery posluh. [Development of professional competence of masters of professional training institutions of professional education in the public services]*. Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy [Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine], [in Ukrainian].
- Engineering Council (2013). UK Standard for Professional Engineering Competence, London: Engineering Council, [in English].
- Mulder, M. (2012). European vocational education and training. In J. P. Wilson (Ed.), *Human resource development: Learning, education and training* (3rd ed., pp. 155-175). London: Kogan Page, [in English].
- Pabian, P. S., & Neely, L. (2021). The Legal Foundation of Student Dismissal in Professional Education Programs. *Journal of Allied Health*, 50(4), 321-327, [in English].
- Gustafson, K. L., & Branch, R. M. (2011). *ERIC Clearinghouse on Information and Technology*. Syracuse, NY, [in English].
- Billett, S., Harteis, C., & Gruber, H. (Eds.). (2014). *International handbook of research in professional and practice-based learning*, 1383. Springer International Handbooks of Education, [in English].
- Toshtemirovich, R. Z. (2019). Development of professional competence of educator. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7(10) , [in English].
- Rzhevskaya, N. (2016). Formuvannia pravovoi kompetentnosti na osnovi onlain vzaiemodii uchasnykiv osvitnoho protsesu. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (3-4), 148-153, [in English].
- Corrias, L. (2011). The passivity of law: competence and constitution in the European Court of Justice. *Springer Science & Business Media*, [in English].
- Leyland, P., Anthony, G. (2013). *Textbook on Administrative Law*. Oxford University Press, [in English].
- Wegner, J. W. (2015). Contemplating Competence: *Three Meditations*. *Val. UL Rev.*, 50, 675, [in English].
- Kurki, V. (2017). Legal Competence and Legal Power. *New Essays on the Nature of Rights*, Hart Publishing, Oxford, 31-47, [in English].
- Mazhari, M., & Marandi, S. (2018). Survey on the legal effects of competence in public law and capacity in private law. *Journal of Civil Law Knowledge*, 7(1), 99-111, [in English].
- Kohn, N.A. (2020). Online Learning and the Future of Legal Education. *KOHN MACRO DRAFT*, 70(1).
- Radkevych, V., Kravets, S., Herliand, T., Radkevych, O., & Kozak, A. (2021). Modern technologies in the development of professional competence in teachers from professional (vocational) education schools. *Journal of Physics: Conference Series*, 1840, 012041. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012041>, [in English].

FORMATION OF LEGAL COMPETENCE OF FUTURE TOURISM ORGANIZATION AGENTS AS A SCIENTIFIC PROBLEM

Natalia Zaslotska ¹

¹ graduate student of the Institute of Professional Education National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9390-9621>, e-mail: zaslotskaya@gmail.com

---

Abstract

Relevance: the tourism industry is one of those that needs to be restored to ensure the promotion of the country's economic revival. That is why there is a growing need to train agents from the organization of tourism, who have the legal knowledge necessary to provide quality tourist services, able to act in professional situations in accordance with modern norms and laws.

Purpose: based on the analysis of foreign and domestic sources, to determine the essence of the concept of "legal competence of future tourism organization agents".

Methods: theoretical analysis of scientific literature on the research problem; comparative analysis and systematization – to generalize theoretical materials and specify the basic concepts of research.

Results: foreign and domestic sources on the research problem were analyzed; the essence of the concept of "legal competence of future agents in the organization of tourism" is formulated and substantiated.

Conclusions: scientific, educational, production-practical and reference publications on the problem of researching the legal competence of future agents in the organization of tourism were analyzed; on the basis of the analysis, the definition of "legal competence of future tourism organization agents" was formulated as an integrative personality formation characterized by developed legal awareness and legal education, a valuable attitude to law, communicative abilities and personal qualities that determine their ability and willingness to provide a set of tourist services within the limits of norms rights; it was found that in the modern scientific and educational space there is no consensus regarding the improvement of the process of forming the legal competence of future specialists in the tourism industry; prospects for further research are the search and development of approaches and models for the formation of legal competence of future agents in the organization of tourism in professional education institutions, taking into account domestic and foreign practice.

Keywords: *tourism organization agent, legal competence, legal awareness, professional development, institutions of professional (vocational and technical) education.*

Стаття надійшла до редакції: 01.08.22

Прийнято до публікації: 31.08.22